

Különben a városi pártaktíva ülésén támadták Bányait³⁴³. Nedelcu³⁴⁴ ezredes elmondta, hogy a tartományi állambiztonsági hivatalok közt szocialista verseny volt, ki „szállít több munkaerőt” a csatornának. Ez nem is megdöbbenő. Mindennél több.

Közli Molnár Gusztáv: Jordáky Lajos naplója. Medvetánc, 1988. 2-3. sz., 283. p.

8.

Ügynöki jelentés a debreceni küldöttség kolozsvári látogatásáról

Kolozsvár, 1956. április 27.

Találkozó „Gyurka János” és Vasile Lupșă hadnagy között
1956. április 27. 4. sz. K-lakás³⁴⁵

Folyó év április 26-án Varró Katalin³⁴⁶ azt mondta, hogy a debreceni diákok előadásán³⁴⁷ sok Securitate-ügynök volt. A forrás csodálkozott, erre Varró elmesélte, hogy ha érkezik valaki külföldről, de főleg Magyarországról, azt Securitate-ügynökök kísérik. Ő a magyarországi Varga kör³⁴⁸ kísérője volt, akikkel több városban is bejártak, és mindenütt követték őket. Mikor megérkeztünk valahová, már az állomáson tudták, ki az illető. Zilahon például a szekus [a Securitate embere –szerk.] a szomszéd asztalnál ült. Én többször is rászedtem ezeket az ügynököket hangosan beszélve arról, hogy pl. 12-kor fognak találkozni a hídon, az állomáson, stb. Még azt is mondta, hogy a nagy bukaresti vendéglőkre is gyanakszanak, ellenőrzik ezeket. Ezért a bukarestiek nem igazán mennek az Athenée Palace-ba,³⁴⁹ és Kolozsváron is sok ilyen ügynök van. Tanácsokat adott Gazdának,³⁵⁰ hogyan viselkedjen, ha magyarországi nyelvészek jönnek, akikkel az

343 Bányai László (Baumgarten László, 1907–1981), kommunista politikus, egyetemi tanár. 1930–1933 között középiskolai tanár Csíkszeredában, 1934-ban letartóztatják kommunista tevékenységért. 1934–1940 között a Magyar Dolgozók Szövetsége központi titkára Kolozsváron, 1940–1942 között Brassóban, majd 1944-ig illegális pártmunkát végez Temesváron. 1945 után az MNSZ baloldali szárnyának egyik vezetője, a szervezet Végrehajtó Bizottságának tagja, 1945–1946-ban és 1947–1948-ban alelnöke. 1948-tól nemzetgyűlési képviselő, 1952–1956 között a *Bolyai* egyetem rektora, majd 1958-ig az oktatási minisztérium államtitkára és a bukaresti Történelmi Intézet igazgatója (1959–1966).

344 Mihai Nedelcu ezredes 1945-től a Siguranța tisztje, 1948–1952 között az Argeș megyei Securitate parancsnoka, majd 1952–1957 között a Kolozs tartományi belügyi szervek parancsnoka volt.

345 K-lakás: konspirált lakás. Az állambiztonsági szerv, illetve fedőszerve által fenntartott és üzemeltetett lakás, melyet az ügynök és az operatív tiszt konspirált találkozására használtak.

346 Varró Katalin (1930–), nyelvész. 1956-ban a Román Akadémia kolozsvári fiókjának munkatársa, Varró János irodalomtörténész felesége volt.

347 A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem rektora, Varga Zoltán vezette 160 küldöttség 1956. április 21–24 között látogatott Kolozsvárra. A két kolozsvári egyetem küldöttsége május 10–13. között viszonzta a látogatást. A romániai diákok Debrecenbe és Budapestre is ellátogattak (lásd az *Igazság* beszámolóját, 1956. május 17.).

348 Homályos utalás, valószínűleg Varga Zoltán, a debreceni egyetem rektorára vonatkozik.

349 Eredetiben (hibásan) Atene Palas. Az '50-es és '60-as években Bukarest legelkelőbb szállodája volt, ott kaptak szállást a román fővárosban járó külföldiek.

350 Gazda Ferenc (1920–), nyelvész, 1956-ban a Román Akadémia kolozsvári fiókjának munkatársa. 1957. november 5-én a Dobai-perben 15 év kényszermunkára ítélte el a kolozsvári Katonai Törvényszék, 1964. augusztus 29-én szabadult. A korszakot feldolgozta emlékirataiban: *Elrabolt esztendőik 1956–1964*. Kolozsvár, Polis Könyvkiadó, 2006.

ország különböző pontjaira fognak elutazni. Gazda azt mondta, hogy ő tud ezekről a dolgokról, hiszen naponta jöttek ezek az ügynökök az iskolába is. Varró azt mondta, hogy az alkalmazottak között is vannak, így pl. a történelem karról Edelstein Frida³⁵¹ tanársegéd és Winkler Judit³⁵² kutató a besúgók,³⁵³ de nem meggyőződésből, hanem opportunizmusból. A nyelvészeti intézetben hasonlóan besúgó Aurelia Hui, asszonynevén Stan.³⁵⁴

A forrás csodálkozását és elkeseredését fejezte ki, hogy az ember soha nem tudja, kivel beszélget. Varró azt mondta, hogy a magyarországi küldötteknek van mit mesélniük otthon ezekről az élményekről.

A III. Alosztály³⁵⁵ megjegyzései. A jelentés azon megbízás nyomán készült, miszerint figyelni kell a fent nevezett Varró Katalint mint nacionalista megnyilvánulásai miatt gyanús elemet. Az említettek közül Edelstein Frida szerveink ügynöke volt, és a II. Alosztálynak [kémelhárítás] dolgozott. Ő dekonspirálódott, a többi elemet nem ismerjük.

Feladatok. Ebben a kérdésben nem vázolták fel, hogy az ügynök el fog-e még kapni hasonló beszélgetést, neki azt a feladatot adtuk, hogy állapítsa meg, honnan tudja ő [Varró], hogy ezek a személyek a Securitate ügynökei, és hogy még kiról tud.

Intézkedések. A jelentés egy példányát elküldjük a II. Alosztálynak [kémelhárítás] ellenőrzésre, a többi elemet azonosítani fogjuk és ellenőrizzük, hogy [az információ] megfelel-e a valóságnak.

ACNSAS, fond Informativ, dos. 3010, vol. 1, 56. f. Géppel írt román nyelvű jelentés magyar fordítása.

9.

Ügynöki jelentés a kolozsvári magyar értelmiség hangulatáról

Kolozsvár, 1956. április 27.

Találkozó „Gyurka János” ügynök és Vasile Lupșă között
1956. április 27. 4. sz. K-lakás

[Április] 27-én Gazda Ferenc, a Nyelvtudományi Intézet kutatója beszélgetve a forrással és Varró Katalinnal, az intézet kutatójával, nagy felháborodással megjegyezte, hogy az Román Akadémia ismét el akarja venni a volt Unitárius Kollégium épületét, és nincs senki a vezetők között, aki megakadályozná ezt a gyalázatos tettet.³⁵⁶ A forrás azt mondta, hogy az új helyiséget kereső bizottságban

351 Edelstein Frida nyelvész, egyetemi tanár.

352 Winkler Judit (1925-1987), numizmatikus.

353 Az említett hölgyek állambiztonsági érintettségét más forrás nem erősíti.

354 Aurelia Stan nyelvész, Ionel Stan nyelvész felesége 1958-ban készített kéziratos feljegyzést az állambiztonságról Varró Katalin 1956-os magatartásáról (ACNSAS, fond Informativ, dos. 3010, vol. 1, f. 41-42)

355 Belső reakció elhárítás.

356 Azokban a hónapokban egy másik magyar oktatási intézmény is a figyelem középpontjába került: a Farkas/Kogălniceanu utcai volt Református Kollégium udvarának egy részét leválasztották, átadták az